

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

Олександр ГОЛОВКО

серпень 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Природні умови і природні ресурси України”

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 10 Природничі науки

спеціальність 106 Географія

освітня програма Географія рекреації та туризму

спеціалізація

вид дисципліни

вибіркова

факультет

геології, географії, рекреації і туризму

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
"30" серпня 2022 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)

Решетченко Світлана Іванівна, канд. геогр. наук, доцент, доцент кафедри фізичної географії та картографії

Програму схвалено на засіданні кафедри
фізичної географії та картографії

Протокол від "23" червня 2022 року № 10

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія рекреації та туризму»

Гарант освітньо-професійної програми

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ

Програму погоджено науково-методичною комісією
Факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «29» серпня 2022 року № 7

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Природні умови і природні ресурси України» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого рівня вищої освіти за спеціальності 106. Географія та ОП «Географія рекреації і туризму».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: формування у студентів системи знань про природні умови та природні ресурси України, особливе місце де посідають рекреаційні ресурси країни, антропогенний вплив на довкілля.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни є: формування уявлень про природні умови та природні ресурси України; розуміння залежності та функціонування природно-ресурсного потенціалу від природних умов території, раціональне використання рекреаційних умов території.

1.3. Кількість кредитів - 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / <u>за вибором</u>	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	5-й
Семестр	
7-й	9-10-й
Лекції	
24 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
72 год.	106 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

Сформовані компетентності:

-здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, розуміння предметної області та професійної діяльності **(ЗК 1 -ЗК 2);**

- здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології, проводити дослідження на відповідному рівні, обробляти та аналізувати інформації з різних джерел **(ЗК 5 -ЗК 7);**

- здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки та проводити географічний аналіз природних, суспільних об'єктів і процесів на різних просторово-часових масштабах **(СК4 –СК5);**

- здатність використовувати прийоми опису, аналізу, систематизації інформації отриманої із загально географічних та тематичних карт, давати комплексну географічну та туристсько-рекреаційну оцінку територій, базові знання з географії рекреації та туризму **(СК13 –СК14).**

Згідно до вимог освітньо-професійних програм студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук **(PH5)**;
- Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер **(PH8)**;
- знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні **(PH10)**;
- визначати сприятливість природного середовища для організації туристичної та рекреаційної діяльності **(PH13)**.

Через систему знань та умінь:

Знання: базові поняття з теорії географії та світоглядних наук, чинники диференціації природи, географічний потенціал території, зокрема рекреаційно-туристичний.

Уміння: пояснювати вплив географічних властивостей регіонів на природокористування та господарську діяльність, застосовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук, визначати сприятливість території для рекреаційної та туристичної діяльності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Особливості природних умов України

Тема 1. Вступ. Предмет та задачі дисципліни. Значення природних умов і ресурсів України. Поняття про ПРП, його роль в функціонуванні народно-господарського комплексу держави.

Тема 2. Геологічна будова, тектонічна структура. Рельєф України. Роль геологічної будови та тектонічних структур у формуванні мінеральноресурсного потенціалу.

Тема 3. Кліматичні умови. Сонячна радіація. Атмосферна циркуляція. Зміни атмосферного тиску. Температурний режим. Опади. Вологість повітря. Атмосферні явища.

Тема 4. Поверхневі води. Характеристика річкових басейнів України. Озера і болота України. Водосховища України. Водні ресурси України.

Тема 5. Моря України. Характеристика Чорного моря. Характеристика Азовського моря. Природні ресурси морів.

Тема 6. Ґрунти та рослинний світ. Основні типи ґрунтів. Родючість. Агроґрунтове районування. Рослинний світ і ресурси. Тваринний світ і ресурси промислових видів тварин. Промислові види риб.

Тема 7. Класифікація природних ресурсів та методи їх оцінки. Класифікація природних ресурсів. Методи оцінки природних і рекреаційних ресурсів території.

Тема 8. Рельєф як рекреаційний ресурс. Використання рельєфу в рекреаційних цілях. Печери.

Тема 9. Природні кліматичні і кліматичні рекреаційні ресурси. Кліматичні ресурси. Характеристика кліматичних рекреаційних ресурсів України. Методи кліматотерапії.

Тема 10. Водні ресурси і водні рекреаційні ресурси України. Річки, моря (пляжі), озера, водосховища. Розвиток сра – курортів. Бальнеологічні ресурси.

Тема 11-12. Вплив природних ресурсів та інфраструктури на природу. Водні рекреації та навколишнє середовище. Охорона курортних ресурсів від виснаження та забруднення. Система стандартів з охорони рекреаційних ресурсів. Розвиток природних рекреаційних ресурсів України. Порівняння розвитку рекреаційних ресурсів з іншими країнами.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин	
	денна форма	заочна форма

	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1.	12	2	4			6	13	2	2			9
Тема 2.	8	2				6	9					9
Тема 3.	12	2	4			6	11	2				9
Тема 4.	8	2				6	11	2				9
Тема 5.	8	2				6	9					9
Тема 6.	8	2				6	9					9
Тема 7.	8	2				6	9					9
Тема 8.	12	2	4			6	11	2				9
Тема 9.	8	2				6	9					9
Тема 10.	14	2	6			6	9					9
Тема 11-12.	22	4	6			12	20	2	2			16
Усього годин	120	24	24			72	120	10	4			106

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1	Природні умови області (за вибором студента)	4	2
2	Кліматичні ресурси та рекреаційні ресурси області (за вибором студента), їх класифікації	4	
3	Водні ресурси і водні рекреаційні ресурси області (за вибором студента)	6	
4	Рельєф області як рекреаційний ресурс	4	
5	Вплив природних ресурсів та інфраструктури на природу області (за вибором студента)	6	2
	Разом	24	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи (підготувати тези основних питань до відповідних розділів курсу)	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1	Методика дослідження туристично-рекреаційних ресурсів	8	16
2	Особливості використання природних ресурсів у видах людської діяльності.	8	12
3	Туристичні ресурси та їх види.	8	16
4	Поняття «ємності рекреаційних ресурсів».	8	12

5	Виробництво туристичних послуг в Україні.	8	10
6	Врівноважене природокористування	8	10
7	Види природокористування і їх характеристики.	8	10
8	Актуальні проблеми використання природних ресурсів	8	10
9	Оцінка природно-рекреаційних ресурсів регіону.	8	10
	Разом	72	106

7. Методи навчання

Методи навчання: лекції, практичні роботи, самостійна робота студентів згідно з програмою курсу.

Заняття проводяться дистанційно із застосуванням платформ для відеоконференцій Google Meet (Zoom, Cisco Webex) відповідно до Закону України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»» у зв'язку з воєнним станом, оголошеним на території України через збройну агресію Російської Федерації проти України; можлива організація навчання в Каразінському університеті у формі змішаного за умов встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби Covid-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

8. Методи контролю

Методи контролю здійснюються шляхом проведення проміжних тестових завдань, контрольної роботи теоретичного матеріалу, перевірки виконаних практичних завдань, а також перевірка самостійної роботи студентів (презентації) та підсумкової залікової роботи.

9. Схема нарахування балів

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольн а робота, передбачен а навчальни м планом	Індивідуаль не завдання	Разом	Залік	Сума
Розділ 1	Розділ 1									
T1	T2	T3	T4	T5	T6					
10	5	10	5	5	5	20		60	40	100

Загальна оцінка складається з оцінки за практичні роботи в сумі 40 балів, контрольна робота (проміжний контроль) – 20 балів та підсумковий контроль (екзамен) – 40 балів.

Поточний контроль за виконання проміжного тестового контролю – всього 20 балів

Оцінка	Бали	Результати оцінювання
5	18-20	ставиться у випадку, коли студент вільно володіє програмним матеріалом курсу в повному обсязі; ґрунтовно складає визначення та сутність основних понять, термінів; залучає до відповіді власний досвід, що набутий у процесі виконання лабораторних робіт
4	14-17	відрізняється від оцінки «відмінно» тим, що студент допускає окремі помилки і неточності, які не впливають на загальний

		характер відповіді. Програмний матеріал знає добре, відповідь є послідовною
3	10-13	студент відповідає на поставлене запитання не повністю, при розкритті спеціальних питань, термінів не може конкретизувати відповідь наведенням прикладів; допускає значні помилки
2	9 та менше	студент не володіє матеріалом, не розуміє теоретичних і практичних питань, допускає грубі помилки, не орієнтується в предметі

До підсумкового семестрового контролю (залік) допускаються студенти, які виконали всі види робіт, що передбачені навчальною програмою, та за поточну навчальну діяльність набрали не менше 60 балів.

Підсумковий семестровий контроль (залік) – 40 балів

Чотирибальна оцінка	Бали	Результати оцінювання
5	40-36	ставиться у випадку, коли студент вільно володіє програмним матеріалом курсу в повному обсязі; ґрунтовно складає визначення та сутність основних понять, термінів; вирішує надане індивідуальне завдання
4	35-32	відрізняється від оцінки «відмінно» тим, що студент допускає окремі помилки і неточності, які не впливають на загальний характер відповіді; програмний матеріал знає добре, відповідь є послідовною; робить незначну помилку в індивідуальному завданні
3	31-20	студент відповідає на поставлене запитання не повністю, при розкритті спеціальних питань, термінів не може конкретизувати відповідь наведенням прикладів; допускає значні помилки в розрахунках індивідуального завдання
2	19 та менше	студент не володіє матеріалом, не розуміє теоретичних і практичних питань, допускає грубі помилки, не орієнтується в предметі, не може виконати індивідуальне завдання

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	залік
90 – 100	зараховано
80-89	
70-79	
60-69	
50-59	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Базова

1. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України : Навчальний посібник. / – О. О. Бейдик. – 2-ге видання, доп. і перероб. - К.: Альтерпрес, 2010. – 404 с.

2. Гребінь В.В. Сучасний водний режим річок України (ландшафтно-гідрологічний аналіз) / В.В. Гребінь. – К. : Ніка-Центр, 2010. – 316 с.
3. Гілецький Й. Р. Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів за геосферним підходом [Електронний ресурс] / Й. Р. Гілецький. – Режим доступу : <http://geoinfo.if.ua/klasyfikatsiya-turystsko-rekreatsijnyh-resursiv-zaheosfernym-pidhodom/>
4. Екосередовище і сучасність. Т.1. Природне середовище у сучасному вимірі / С. І. Дорогунцов, М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, П. П. Пястушенко.- К. : Кондор, 2006.-422с.
5. Данилишин Б. М. Економіка природокористування / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян. – К. : Кондор, 2010. – 465 с.
6. Коротун І. М. Природні ресурси України: Навчальний посібник/ І. М. Коротун, Л. К. Коротун, С. І. Коротун - Рівне, 2000.-192с.
7. Кліматологічна обробка метеорологічних величин для прикладної мети / Методичні вказівки з дисципліни “Прикладна кліматологія” / О.О. Врублевська, Г.П. Катеруша–Одеса: ОДЕКУ, 2002. – 93 с.
8. Клімат і гідрологія України: навчальний посібник / В. Г. Клименко, С. І. Решетченко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 104 с.
9. Клімат України. – К.: Вид-во Раєвського. – 2003. – 560с.
10. Кліматичні зміни та їх вплив на сфери економіки України / за ред. Степаненко С.М., Польовий А.М та ін. Одеса:ТЕС. 2015. С.5-19.
11. Методи оцінки екологічних витрат /Л. Г. Мельник О. І. Карінцева, М. К. Шапочка та ін. -Суми: Університет. книга, 2004.-281с.
12. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / [Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко та ін.];за ред. С. І. Дорогунцова.-К.: РВПС України, 1999.-716с.
13. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – у 3- х част.: підручник. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010.-552с.; табл. 176; іл.157
14. Решетченко С.І. Зміна температурного режиму на території Харківської області [Електронний ресурс] / С.І. Решетченко, Т.Г. Ткаченко, О.Г. Лисенко // Вісник Харківського національного університету В.Н. Каразіна. – Серія: геологія, географія, екологія – Харків, 2015. – Вип. 43. – С. 153-158. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhG_2015_43_26.
- 15.. Регіональні аспекти глобальної зміни клімату / В. Єремєєв, В. Єфімов // Вісн. НАН України. – 2003. – № 2. – С. 14-19.
16. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України Б.Є. Патона. Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2016. 72 с.
17. Степаненко С.М. та ін. Оцінка впливу кліматичних змін на галузі економіки України : монографія / С.М. Степаненко, А.М. Польовий, Є.П. Шкільний та ін. – Одеса : Екологія, 2011. – 696 с.
18. IPCC, 2014: Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)] [Електронний ресурс] / Intergovernmental Panel on Climate Change. – Geneva. – 151 pp. – Режим доступу : https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/05/SYR_AR5_FINAL_full_wcover.pdf.
19. Reshetchenko S. Modern mode of wind in Mariupol // Proceedings of the 1st International Academic Conference “Scenes and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science”. – Australia, Melbourne, 2014. – P. 252-255.
20. Polonskyi Olekcandr Borysovyh, Reshetchenko Svetlana, Kibal'chich Igor' Features of temperature regime formation in forest and steppe Left-bank Ukraine under the influence of low frequency climate signals // Canadian Journal of Science and Education, Toronto, 2014, № 2.
21. Reshetchenko S, Dmitriiev S, Cherkashyna N., Goncharova L. CLIMATE INDICATORS OF CHANGES IN HYDROLOGICAL CHARACTERISTICS (A CASE OF THE PSYOL RIVER BASIN) // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна, Серія «Геологія. Географія. Екологія», випуск 53, 2020. С. 155-168

Рекомендована

1. Гребенюк Н.П. Нове про зміни глобального та регіонального клімату в Україні на початку ХХІ ст. / Н.П. Гребенюк, Т.В. Корж, О.О. Яценко // Водне господарство України. – К., 2002. – № 5-6. – С. 34-45.
2. Гончарова Л.Д. та ін. Клімат і загальна циркуляція атмосфери: навч. посіб. / Л.Д. Гончарова, Е. М. Серга, Є.П. Школьний. - Київ: КНТ, 2005. – 251 с.
3. Гончарова Л.Д. Вплив Північної Атлантики на температуру повітря, опади, атмосферний тиск на лівобережній Україні / Л.Д. Гончарова, С.І. Решетченко // Український гідрометеорологічний журнал. – Одеса : ТЕС, 2010. – № 7. – С.54-61.
4. Лобода Н.С. Зміни клімату та їх важливі наслідки у формування якості вод (на прикладі річок Псел та Ворскла) / Н.С. Лобода, В.В. Пилип'юк // Одеса : Вісник Одеського державного екологічного університету, 2017. - № 22. – С. 69-79.
5. Національна економіка : навч. посіб. / [А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович] ; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2012. – 463 с.
6. . Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
7. Мальська М. П. Туристичний бізнес: теорія та практика / М. П. Мальська, В. В. Худо. - 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.
8. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посібник / П.О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
9. Немець Л.М. Туристсько-рекреаційні ресурси світу: навчально-методичний посібник / Л.М. Немець, Г.О. Кулешова, А.В. Соколенко. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. – 102 с.
10. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / за заг. ред. В.Г. Герасименка. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – 262 с.
10. Скутар Т. Д. Деякі підходи до визначення поняття «рекреаційно-туристичні ресурси» / Т. Д. Скутар // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 587-588. Географія. – 2013. – С. 206 - 209.
11. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу / І. В. Смаль. – Ніжин: Вид-во Ніжин. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя, 2010. – 336 с. 20. Стафійчук В. І. Рекреалогія: навч. посібник / В. І. Стафійчук. – К.: Альтерпрес, 2006. – 264 с.
12. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н. В. Фоменко. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
13. Шаблій О.І. Математичні методи в соціально-економічній географії / О.І. Шаблій. – Львів: Січ, 1994. – 304 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення.

1. Центральна наукова бібліотека ХНУ ім. В.Н. Каразіна <http://www.library.univer.kharkov.ua/ukr/>
2. Мінеральні ресурси України: https://www.youtube.com/watch?v=vJUmnWhblfg&ab_channel=%D0%9D%D0%9C%D0%A6%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%BE%D1%97%D1%82%D0%B0%D1%84%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%BE%D1%97%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8
3. Водні ресурси - https://www.youtube.com/watch?v=0fuoz0D_CvI&ab_channel=nafanya67angel
4. Матеріали міністерства захисту довкілля та природних ресурсів: Стале управління водними ресурсами. Режим доступу: <http://www.mepg.gov.ua>